

van Reeuwijk **BOUWMEESTER**

Restauratie van Koenders Møl te Braamt, functioneel gebruik van historisch erfgoed

Opgesteld door ing. G.J. van Reeuwijk, Van Reeuwijk bouwmeester, maart 2022

Van Reeuwijk bouwmeester Email: vanreeuwijkbouwmeester@gmail.com
Grauwe Kat 23, 8822WH Arum
www.molensenmonumenten.nl

tel.0517 531849
Gsm. 06 57553756

KvK Leeuwarden: 59422246
BTW-nr: NL853475064B01
IBAN NL61ABNA0893576654

Restauratie van Koenders Møl te Braamt. Functioneel gebruik historisch erfgoed

Geschiedenis

De molen werd in 1856 gebouwd in opdracht van Jan Willem Kelderman. De molen kwam in 1871 in bezit van de familie Koenders. Tot 1953 bleef de molen in bedrijf.

De molen werd in 1964 gerestaureerd, waarbij de romp voorzien werd van een nieuwe halfsteense ommanteling. Het huidige afwijkende wieksysteem werd in 1964 aangebracht door molenmaker Beckers als alternatief voor het systeem van Ten Have. De Braamtse molen is met de molen van Nieuw Wehl de enige molen in Nederland die dit wieksysteem heeft.

De molen is tot 1999 voor het malen in gebruik geweest. Daarna is de molen weer in verval geraakt. Ondanks dit heeft de molenkap in de zomer van 1999 nog een nieuwe afdeklaag gekregen.

In het voorjaar van 2005 werd de windpeluw vervangen. In 2007 door een storm waaide er stukken van de kleppen af.

Eind 2017 is de molen verkocht aan de familie Wezendonk die restauratie van de molen nastreeft. De familie is in vrouwelijke lijn familie van de familie Koenders. Hiermee is de molen dus na al vanaf 1871 in het bezit van de familie Koenders en nazaten daarvan. Een bijzondere situatie. Er zijn niet veel molens meer in Nederland met zo'n lange familieband.

De molen vlak voor de aanvang van de restauratie. Rechts van de molen aan de overkant van de weg het oude molenaarshuis. De molen staat op een lichte verhoging.

Het doel van het project is te komen tot de algehele restauratie van Koenders Møl te Braamt. De molen is zeer fraai gelegen langs een drukke route die ook heel veel door toeristen wordt gebruikt. Het zal weer een prachtig belevingspunt kunnen worden met grote aantrekkingskracht op bezoekers en toeristen. De molen zal weer in een draai- en maalvaardige toestand worden gebracht. De molen zal daarbij regelmatig opengesteld zijn voor bezoek en dit zal zo de beste grondslag zijn voor een goede exploitatie in de toekomst.

Op deze manier kan het erfgoed op een zeer directe wijze worden beleefd.

De restauratie is eind 2020 gestart en zal medio 2022 worden opgeleverd.

De molen is een goed voorbeeld van een kleine grondzeiler korenmolen. De molen heeft altijd de functie behouden waar deze in het midden van de 19^e eeuw voor is gebouwd, namelijk het malen van graan. Dit graan zal vaak lokaal zijn aangeleverd en gebruikt. De molen vertelt hiermee ook het verhaal van de kleinschalige gemeenschap waar veel producten in de nabijheid werden verbouwd, vermalen en gebruikt. De molen had hierbij een voor de omgeving sterke centrumfunctie. De boeren kwamen hier om hun graan te malen en klanten kwamen hier om producten te kopen.

In de jaren zestig van de vorige eeuw is de molen gemoderniseerd met het voor die tijd moderne wiekstelsel dat is uitgedacht en gemaakt door molenmaker Guus Beckers uit Bredevoort.

Deze aanpassingen werden gedaan om met de molen op een efficiënte wijze graan te kunnen vermalen.'

Bij de molen werden voor de maalbedrijf ook diverse opslaggebouwen gemaakt waar het graan en het gemalen meel werd opgeslagen.

Bij het opstellen van het restauratieplan is de technische toestand uit de jaren zestig het uitgangspunt geweest. Deze toestand bevestigt het einde van de technische ontwikkelingen om korenmolens geschikt te maken (en te houden) voor het produceren van meel.

Circa 1965, rechts naast de molen het maalderij/ opslaggebouw.

1964, zicht vanaf de achterzijde, het molenaarshuis is zichtbaar achter de veelhoekige silo

Circa 1970, naast de molen traditionele hagen en fruitbomen. De fruitbomen echter op enige afstand van de molen.

Circa 1975, zicht vanaf de Zeddamzijde, Links het maalderij/ opslaggebouw. Het maalderijgebouw was in ieder geval al in 1941 aanwezig blijkt uit oude foto's.

1941

1980, bij de aanleg van een fietspad was meer ruimte nodig langs de straat er werd het maalderij/ opslaggebouw gesloopt. Hierbij is een belangrijke functionele component in het functioneren van deze kleine dorpskorenmolens verloren gegaan.

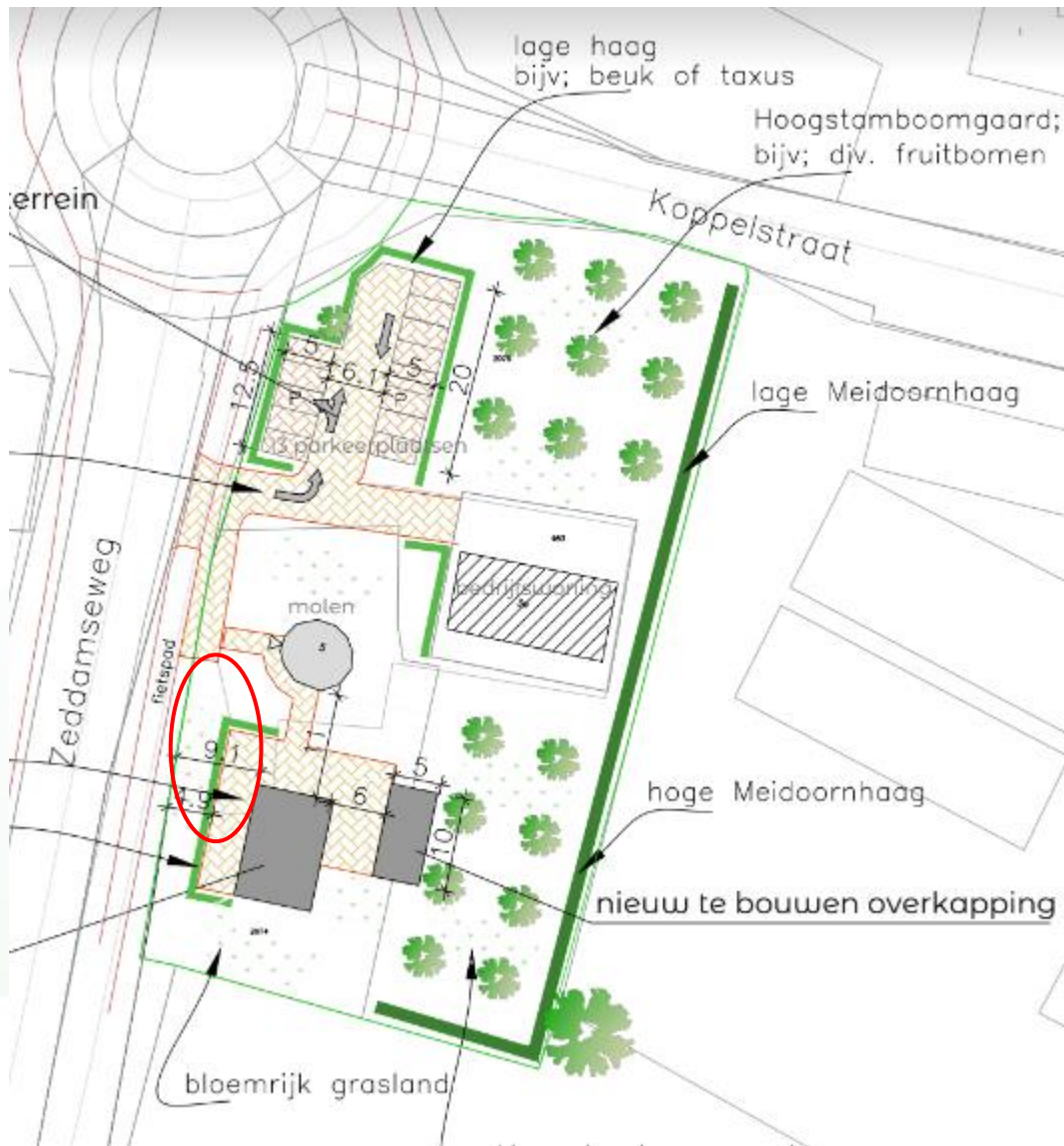
Restauratie 2021-22

Met de nu lopende restauratie is het plan de molen weer in een maalvaardige toestand te brengen en weer regelmatig in werking te stellen. De ruimte onderin de molen is heel beperkt dus de ontvangst van bezoekers, maar ook de verkoop van bijvoorbeeld meelprodukten onderin de molen is beperkt.

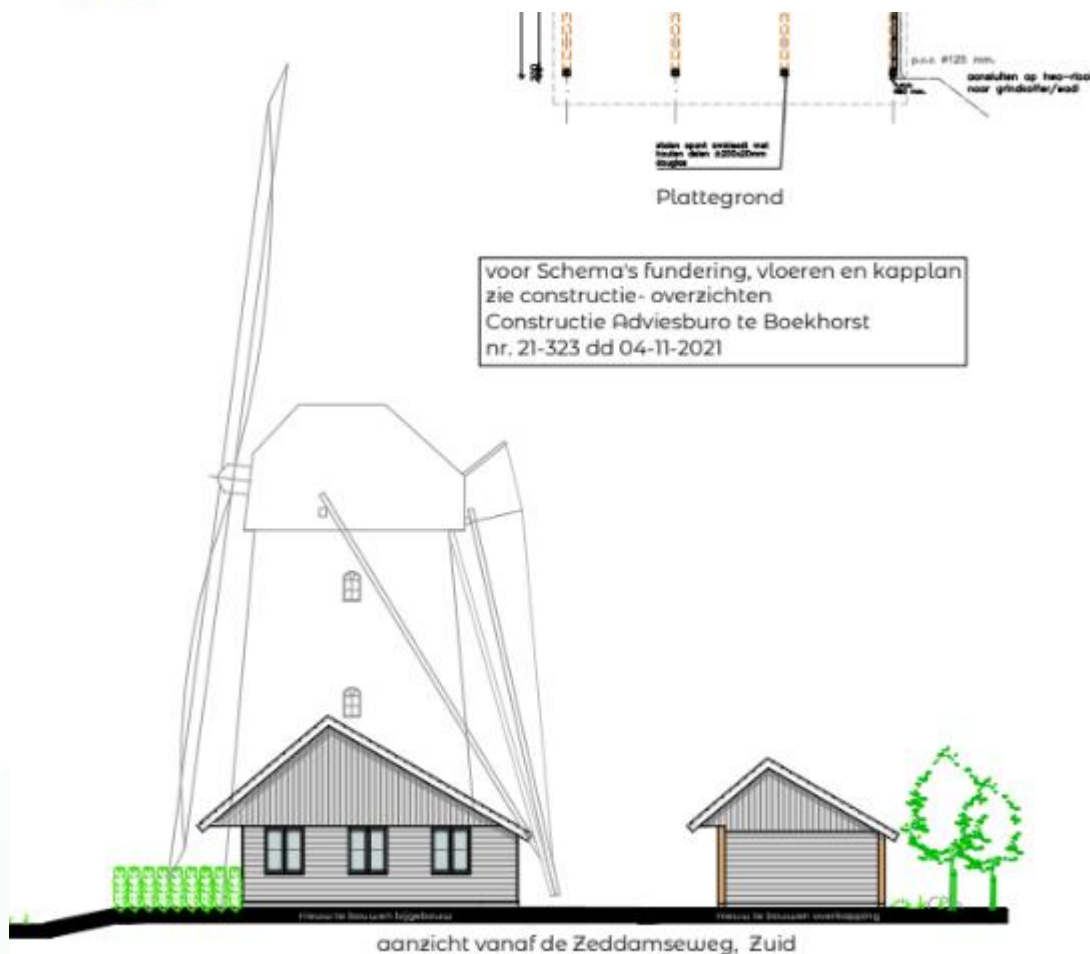
Juist dit functionele gebruik van het erfgoed is zo belangrijk voor een goede toekomst.

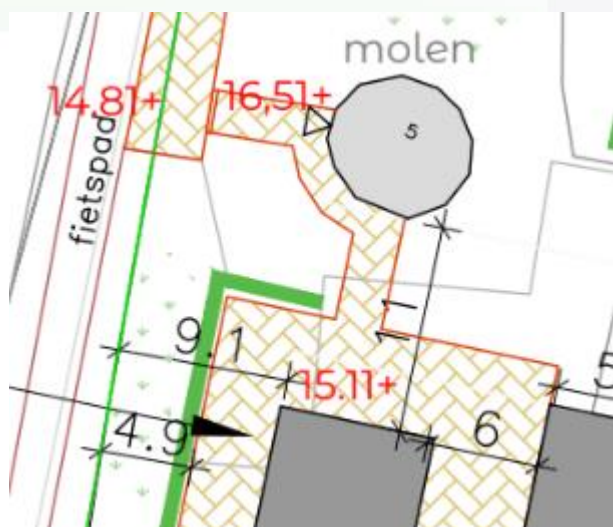
Om meelverkoop etc. mogelijk te maken is het plan om net als de situatie voor 1980 een bijgebouw aan te brengen. Ook zal het molenerf weer worden ingericht. Ook hier met als voorbeeld de oude situatie.

Ontwerp molenerf inrichting. Bij de rode cirkel de plaats van het oude maalderij/opslaggebouw

Aanzicht, de nok van het bijgebouw is gericht op de molen, het schuine dak maakt een goede windtoetreding mogelijk.

Niveau van het maaiveld.

Bij de molen ligt het maaiveld 1,40 meter hoger dan bij de te bouwen bijgebouw. De straat ligt circa 1,70 meter lager dan het molenerf.

De onderkant van de molenwiek ligt weer 0,30 meter boven het maaiveld rondom de molen. Totaal dus 1,70 meter verschil tussen maaiveld bij bijgebouw en onderkant wiek.

Conclusie

Het voornemen is twee bijgebouwen bij de molen op te richten. Het bijgebouw bij de weg krijgt een nokhoogte van 5,69 boven het maaiveld ter plaatse en de overkapping een hoogte van 4,43 meter.

Ten opzichte van de onderkant van de molenroede ligt de nok van het **bijgebouw** dan $5,69 \text{ min } 1,70 = 3,99$ meter boven de onderkant wiek.

De goothoogte ligt op 2,50 meter boven maaiveld en dus maar 0,80 meter boven de onderkant van de wiek.

Bij de **overkapping** ligt de nok dan $4,43 \text{ min } 1,70 = 2,73$ meter boven de onderkant wiek.

De goothoogte ligt op 2,50 meter boven maaiveld en dus maar 0,80 meter boven de onderkant van de wiek.

De positie van de nok van het bijgebouw is gericht op de molen.

De beplanting zoals voorgenomen blijft laag en het ontwerp met hagen en fruitbomen sluit aan op de historische ontwikkeling.

Invloed van het bijgebouw op de functionele korenmolen

Gebruikshistorie

Vanuit de gebruikshistorie was er al voor de oorlog behoefte aan een bijgebouw bij deze kleine dorpskorenmolen. Dit gebouw bleef staan tot 1980 er werd toen door druk vanuit de omgeving gesloopt. Historisch gezien een te betreuren ingreep.

Na 1980 kwam de molen ook vrijwel stil te staan. Het gemis van het bijgebouw was toen ook niet zo urgent.

Thans wordt de molen weer functioneel gerestaureerd. Een bijgebouw bij de molen zal het weer functioneren in belangrijke mate versterken. Ook wordt met de nieuwe bijgebouwen de historische ontwikkeling, nu met een bijgebouw in een hedendaagse vormgeving voortgezet.

Vanuit de gebruikshistorie en voor het goede functioneren van een maalvaardige korenmolen zal het nieuwe bijgebouw dan ook een versterking van de cultuurhistorische waarde betekenen.

Molenbiotoop

Het is belangrijk dat de ruimte rondom een molen vrij blijft. Echter vanouds stonden rondom molens gerelateerde bijgebouwen zoals loodsen, molenaarswoning etc. De molenaar nam de (beperkte) afname dan vaak voor lief want de molen moest ook goed kunnen worden gebruikt.

Bij de voorgenomen bouw van het bijgebouw en de overkapping komt de goot maar heel beperkt boven de onderkant molenwiek uit. Dit is maar 80 cm. De nok ligt hoger, maar is in het ontwerp gericht op de molen.

Het planten van de fruitbomen nabij de molen als hoogstam wordt afgeraden. Deze zullen hier te hoog worden. Ook voor de fruitbomen bij de Koppelstraat kunnen beter laagstam fruitbomen worden gekozen. Ook die worden vaak enkele meters hoog.

Mede gezien het aanwezige wickenkruis met stroomlijnneuzen en zelfregelende klep in plaats van ouderwetse zeilen zal de invloed van het bijgebouw en de overkapping op het functioneren en de windvang te verwaarlozen zijn. Vanuit Zeddam zal het aanzicht wel iets wijzigen echter ook dit zal gezien de positionering van beide gebouwen zeer gering zijn.

De invloed van beide gebouwen op het functioneren van de molen als werktuig zal dan ook heel beperkt, tot vrijwel niet meetbaar zijn.

De algehele conclusie is dan ook dat de meerwaarde vanuit de gebruikshistorie en het toekomstige functionele gebruik van de molen veel hoger wordt beoordeeld dan de beperkte afname van de windvang door de **bouw van het bijgebouw en de overkapping**. Voor het draaien van de molen zal het bijgebouw niet meetbaar van invloed zijn.

Voor het functioneren van de molen ook op langere termijn wordt **afwijzend geadviseerd** op het gebruik van de **hoogstamfruitbomen** zo dicht bij de molen. Die kunnen beter als laagstamfruitbomen worden uitgevoerd. De hoogte van de **hoge meidoornhaag vastleggen op maximaal 2,50 meter**.

Opgesteld door ing. G.J. van Reeuwijk 30-3-2022

Van Reeuwijk bouwmeester

ERM gecertificeerd molen- en monumentenadviesbureau.